

KAREL ČAPEK - BÍLÁ NEMOC

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

divadelní hra (drama)

Literární směr:

vydáno r. 1937 – pozdní autorova tvorba (období tvorby děl s protiválečnou a protinacistickou tematikou); české meziválečné drama

Slovní zásoba:

spisovná čeština; odborné lékařské názvy v latině; emotivní výrazy

Stylistická charakteristika textu:

srozumitelnost a jednoduchost jazyka; typický jazyk Karla Čapka (barvitost, bohatá slovní zásoba)

Text:

srozumitelný, přehledný a jednoduše vyložitelný

Postavy:

DOKTOR GALÉN: humanista; upřímný, idealistický a naivní; vychytralý; tvrdohlavý; bezbranný; k prosazení svého názoru potřebuje silný nástroj; obránce lidství a míru (tato postava obsahuje Čapkovy autobiografické prvky – snaha o demokratičnost, odpor k násilí, atd.); MARŠÁL: podobnost (ne náhodná) s Adolfem Hitlerem; vůdce a válečnický diktátor; cílevědomý; autoritativní; povýšený a násilnický; BARON KRÜG: majitel zbrojařských závodů; bohatý; vlivný, ale přesto působí pod taktovkou Maršála; DVORNÍ RADA: chvástvář

Děj:

rozšiřuje se nákaza novou chorobou = bílou nemocí → dr. Galén přichází k Dvornímu radovi, zná totiž lék → začíná úspěšně léčit bílou nemoc na klinice → pod pohrůžkou neprozrazení léku chce slib míru od všech zemí → majitel zbrojařských závodů (přítel Maršála) baron Krüg se také nakazí → dr. Galén ho odmítá léčit, pokud nezastaví zbrojení → baron Krüg na audienci u Maršála žádá o zastavení příprav k válce → odmítnut → dr. Galén neúspěšně vyjednává s Maršálem (baron Krüg mezitím spáchal sebevraždu) → přípravy na válku pokračují → Maršál z balkónu svého paláce pronáší ke zfanatizovanému davu plamenný projev → zjišťuje, že i on je nakažen → nakonec souhlasí s tím, že zastaví válku, pokud ho dr. Galén vyléčí → dr. Galén prochází cestou do paláce skrz dav lidí → je ušlapán a jeho lék je zničen

Kompozice:

hra je členěna na 3 akty (jednání) → I. akt: DVORNÍ RADA; II. akt: BARON KRÜG; III. akt: MARŠÁL → dále rozdělena na 14 jednotlivých obrazů

Prostor:

smyšlená země (podobnost s nacistickým Německem)

Čas:

blíže neurčený čas před válkou (podobnost s obdobím před 2. svět. válkou)

Inscenace:

divadelní inscenace tohoto díla proběhly v mnoha českých divadlech – např. v Národním divadle v Praze

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

varování před nacistickým Německem a před 2. svět. válkou

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

vznik Společnosti národů (1920); Adolf Hitler se stává předsedou NSDAP (1921); krach na newyorské burze (1929); Adolf Hitler jmenován německým kancléřem (1933); Edvard Beneš se stal 2. československým prezidentem (1935); Německo obsadilo demilitarizované Porýní (1936)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

po r. 1918 rozvoj velkých podniků, bank i menších živnostníků; ve 30. letech strach společnosti z potenciálního konfliktu

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: Alfons Mucha (1860-1939); Josef Čapek (1887-1945); Emil Filla (1882-1953); František Kupka (1871-1957); Josef Lada (1887-1957); Max Švabinský (1873-1962); FILM: Hugo Haas (1901-1968); Vlasta Burian (1891-1962); Raoul Schráníl (1910-1998)

Kontext literárního vývoje:

české meziválečné drama

AUTOR

Život autora:

Karel Čapek (1890-1938) – byl jeden z nejslavnějších českých spisovatelů, světoznámý dramatik a prozaik, překladatel, cestovatel, gurmán, fotograf, intelektuál, demokrat, filozof a předchůdce moderního žánru sci-fi; nar. v Malých Svatoňovicích (otec lékař) – gymnázium v Hr. Králové (protirakouský spolek) – poté Brno a Praha; r. 1915 ukončil studium na FF UK – další studia v Berlíně a Paříži – nemoc – zahajuje lit. tvorbu – nenarukoval do 1. svět. války (přesto jí byl silně ovlivněn) – od r. 1917 vychovatelem ve šlechtické rodině – novinářem v Národních listech – od r. 1921 v Lidových novinách – poté dramaturgem ve Vinohradském divadle a předsedou PEN klubu – svatba s Olgou Schienflugovou (r. 1935) – r. 1938 pocítil velké rozhořčení nad Mnichovskou dohodou a varuje před válkou vedenou nacisty – odchází krátce do ústraní (Stará Huť u Dobříše) – odmítá emigraci – r. 1938 umírá na zápal plic (chvilu před zatčením gestapem zejména za protiválečná díla); ZAJÍMAVOSTI: byl zakladatelem tzv. pátečníků; jako první na světě v díle R. U. R. použil slovo robot, které ve skutečnosti vymyslel jeho bratr Josef; jako přesvědčený demokrat odmítal násilí a podporoval Hrad (TGM); byl sedmkrát za sebou nominován na Nobelovu cenu za lit.

Vlivy na dané dílo:

obava z konfliktu; demokratické smýšlení; pacifismus; 1. světová válka; rozvoj německého fašismu

Vlivy na jeho tvorbu:

demokratické smýšlení (podpora Hradu); odpor k násilí (od 1. svět. války); nesouhlas s Mnichovskou dohodou; kritika nacismu; záliby ve futurologických a katastrofických tématech; obliba cestování a přírody

Další autorova tvorba:

tvořil zejména prózu, divadelní hry (dramata), cestopisy, knížky pro děti, knihy se zahradnickou tematikou, ale i politická díla; PRÓZA: Továrna na absolutno (1922); Krakatit (1924); Povídky z jedné a druhé kapsy (1929); Válka s mloky (1936); DRAMA: Loupežník (1920); R. U. R. (1920); Ze života hmyzu (1921; spolu s bratrem Josefem); Věc Makropulos (1922); Matka (1938); PRO DĚTI: Dášenska (1938; spolu s bratrem Josefem); ZAHRADA: Zahradníkův rok (1929); CESTOPISY: Italské listy; Anglické listy; Výlet do Španěl; Obrázky z Holandska; Cesta na sever

Inspirace daným literárním dílem (Film, dramatizace, aj.):

FILM: Bílá nemoc (čs. film; 1937) – režie a hl. role (dr. Galéna): Hugo Haas; OPERA: Biela nemoc (Tibor Andrašovan)

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo dokládalo Čapkovu značnou popularitu v Československu i ve světě, bylo však také jedním z důvodů plánovaného zatčení gestapem (zemřel o pár měsíců dříve), a to kvůli svému protiválečnému a protinacistickému vyznění

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

obrovská moc zfanatizovaných davů je v některých zemích velice aktuální i dnes

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

Matka (divadelní hra stejného autora s podobným protiválečným vyzněním)